

Yaşam ve Ölüm Arasındaki İnce Çizgi Etik Bir Değerlendirme*

An Ethical Evaluation Over the Thin Line Between Life and Death

Nuray DEMİRCİ GÜNGÖRDÜ^a, Çağatay ÜSTÜN^b

Yaşamın değeri ve anlamına ilişkin olarak son yıllarda tıp dünyasında yaşanan gelişmeler farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşam hakkını bireyin kişisel hakkı olarak değerlendiren anlayışlar, prognozu ümitsiz hastalıklarda bir alternatif gibi görülen ve yaşamın sonlandırılması şeklinde nitelendirilen ötanazinin kapısını aralamıştır. Birincil kişilik hakları arasında yer alan yaşam hakkının sonlandırılmasına ilişkin inisiyatifin bireyin bizzat kendisine bırakılması bazı sıkıntıları da beraberinde getirebilir. Özellikle batı ülkelerinde rağbet gören ve onurlu ölme hakkı çerçevesinde değerlendirilen ötanazi kavramı, hukuki gerekçelendirmeler sayesinde olağan bir prosedür haline gelmiştir. Oysa ki, anayasal sisteme sahip ülkelerin hukuki metinlerinde yer alan yaşam hakkına karşı ölme hakkının savunulması veya talep edilmesi, bireysel yaşam hakkının çerçevesinin kısıtlanmasına yol açacaktır.

Dünyada ve ülkemizde yaşam hakkının ve bu hakkın devamı konusunun ikinci şahıslar tarafından nasıl algılandığına ilişkin birçok örnek bulunmaktadır.

20.02.2012 tarihinde işe giderken ayağı kayıp başını yere çarpan 52 yaşındaki Bay V.K. “Subaraknoid Kanama” tanısı konularak acil ameliyata alındı. Yoğun bakım ünitesinde iki ay takip edildikten sonra “artık yapılacak bir şeyin kalmadığı” gerekçesi ile eve taburculuğu planlandı. Hastanın ailesi ile bu bilgi paylaşıldı. Bay V.K.’nın yoğun bakım ünitesinde takip edildiği süre içerisinde kısa sürelerde kendisini ziyaret etme fırsatı bulan eşi, böyle ağır bir tabloda olan eşini evde nasıl takip edeceğini kendine sorunca bu soruya cevap veremedi. Bu bağlamda kendisine açıklama yapan hekime “sizin hastanede yapabileceğiniz bir şey olmayan bir hastaya ben evde ne yapabilirim?” diye sordu ve eşinin eve taburcu edilmesini kararlı bir şekilde reddetti. Bunun üzerine hasta, yoğun bakım ünitesinden alınarak, aynı hastanenin nöroşirurji kliniğine yatırıldı. Özel bakım gerektirdiği için kliniğin bir odası kendilerine tahsis edildi. Hastanın nöroşirurji kliniğinde yatış öyküsü 13 ay devam etti. Bay V.K. hastanede takip edildiği süre içerisinde hiç konuşmadı. Eşinin ifadesine göre Bay V.K. dudak hareketi ile konuşuyordu. Boğazı delik olduğu için boğazını tuttuğum zaman biraz sesi çıkıyordu ama konuşamıyordu. Bay V.K. trakeostomisi olan bir hastaydı. Trakeostominin yanı sıra kendisine çekilen röntgen sonucunda beyninde ödem olduğu ve ödemin beyindeki konuşma merkezine yaptığı basıdan dolayı da konuşamadığı söylendi. Tedavi için şant takıldı. Yanında konuşulan konulara zaman zaman gözleri dolarak, zaman zaman gözlerinin içi gülerek tepki veriyordu. Trakeostomisi eve taburcu olduktan sonra da belli bir süre kapatılmamıştı. Trakeostomisi kaza geçirdikten 20 ay sonra kapatıldı ve bunun ardından konuşmaya başladı. Hastanın beslenmesi Perkütan Endoskopik Gastrostomi (PEG) ile yapılıyordu. Ailesi tarafından mucize bir hasta olarak nitelendirilen Bay V.K. için aile bireyleri evlerini bir tür bakım ünitesine dönüştürmüş, gerekli olan tüm tıbbi cihazlar ile evleri donatılmıştı. Ailenin bu yeni duruma uyum sağlaması zor olmadı. Bay V.K.’nın eşinin sözler ifadeleri yaşadıkları ve hâlâ yaşamakta oldukları durum hakkında önemli mesajlar vermektedir.

Bay V.K.’nın eşi: Hastanedeki doktorlar bize hiç umut vermediler. Her şeye hazırlıklı olun, artık hastanede yapılacak bir şey kalmadı dediler. Eve göndermek istediler. Ama hastam hâlâ yaşıyor. Benim hastam mucize bir

*Bu olgu 11-12 Eylül 2017, İzmir’de gerçekleştirilen Uluslararası Hemşirelik Uygulamalarında Etik Kongresi’nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

^aYrd. Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Rize, Türkiye ✉ nuray.demirci@erdogan.edu.tr

^bProf. Dr., Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye ✉ cagatay.ustun@ege.edu.tr

Gönderim Tarihi: 30.11.2017 • Kabul Tarihi: 28.01.2018

hastaydı. Yakınlarımız cenaze için hazırlıklara bile başlamıştı. İl dışındaki yakınlarımız da buraya geldi, çünkü yaşam için bir ümit verilmemişti... Yaşadıklarımızı kısa bir özetle şu şekilde ifade edebilirim:

Yoğun bakım ünitesinden çıktıktan sonra, doktorlar artık yapabileceğimiz bir şey kalmadı, sizi eve göndereceğiz dediler. Ben bunu kabul etmedim. Hastanenin altını üstüne getirdim. Ne demek eve götürün! Sizin hastanede bir şey yapamayacağınız hastaya, ben bir birey olarak evde ne yapabilirim? Karşı çıktım. Zorla da olsa hastanede yatmaya devam ettik. İyi ki de böyle oldu. Çünkü hastanede yapılabilecek çok şeyin var olduğunu gördüm. Yoğun bakım ünitesinden çıktıktan sonra eşimi 13 ay beyin cerrahi servisinde yatırdılar. Hastanede kaldığımız süre içerisinde doktorlar, hemşireler sürekli yardımcı oldular. Allah razı olsun. 13 ay hastanede kalmak belki doğru değildi. Fakat hastamı o halde eve götürmek de doğru olmazdı. Eğer eve götürseydim vicdan azabı çekecektim. Benim hastam aniden düşerek beyin kanaması geçiren ve sonra da bilinci kapanan bir hastaydı. Böyle bir hastanın evde bakımını yaparken çok sabırlı olmak gerekir diye düşünüyorum. Biz bunu yaşadık. Sürekli mücadele ettik ve inandık. Her zaman onun eskisi gibi olacağına inancım tam idi. Eğer hastanız da size yardımcı olabiliyorsa beraber mücadele edeceksiniz. Biz öyle yaptık. Hastanede de çok yardımcı oldular, biz de aile üyeleri olarak seferber olduk. Her açıdan hastam çok iyi bakıldı. Sadece fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmeti ile konuşma terapisi eksik kalmıştı. Hastaneden taburcu olduktan sonra yakın bir ildeki fizik tedavi ve rehabilitasyon hastanesine giderek hastamı takip ettiriyorum. Şimdi hastam konuşuyor, kendisi yemek yiyor, walker ve koltuk değnekleri ile yürüyor, bize şakalar yapıyor. Çok mutluyuz. Ben bu yaşadıklarımın şunu çıkartıyorum: Tıpta her zaman bir umut vardır. Hekimlerin bir hasta yakınına hastanıza "artık yapılacak bir şey kalmadı" derken çok iyi düşünmeleri gerekir. Bu ifade hasta yakınına mahvediyor. Bir hasta yakını olarak da asla ümidini kesmeden, gerekli bakımını aksatmadan, fedakarca böyle bir hastanın bakımını sürdürmek gerekiyor. Uzun süreli olarak hastanede yatmayı ben de istemezdim. Ancak ülkemizde bu tür hastaların takip edileceği bir kurum yok. Biz çok araştırdık. Böyle kurumlar keşke burada da olsa. Seve seve hastamı yatırırdım. Hasta yakını olarak ben de bu kadar yıpranmazdım.